

Ornamentika és modernizmus

Az Ernst Múzeum három „ornamentika-kiállításához” kapcsolódóan 2006 elején „Ornamentika és modernizmus” címmel konferenciát rendeztek. Összeállításunkban az ott elhangzott előadások közül válogattunk.

Az Ernst Múzeum 2000 óta a 20. századi művészet kiállítóhelye. Ehhez az új feladatkörhöz olyan kiállítási programot dolgoztunk ki, amelyben eddig nem vizsgált művészettörténeti kérdések szerepelnek mint kiállítási témák, hiszen a kiállítással, a műalkotásokkal egyúttal megmutathatjuk azt is, hogy miből s hogyan születik egy művészettörténeti gondolat. Egyik fő témánk a 20. században kialakult műtípusok megismerése, megnevezése és bemutatása; egy másik pedig Budapest művészetekhez kapcsolódó épületei sajátosságainak, rejtett értékeinek felfedezése. Az ornamentum nemcsak mint motívum, de mint műalkotást generáló forrás és a mű struktúráját kialakító elem is feltűnt mindkét témához kapcsolódó kiállításaink műtárgyanyagában.

Első témánkkal kapcsolatban hadd emlékeztessék arra, hogy a műalkotások típusait különböző szempontok szerint határozhatjuk meg. *Németh Lajos* a művészet társadalmi funkcióit tekintve hármat különböztetett meg a művészettörténetben: a rituális-mágikus, a klasszikus-autonóm és a szubjektív-romantikus típusokat (1973). *Ernst H. Gombrich* azt vizsgálta, mit reprezentál a műalkotás, s ábrázoló-illuzionista és konceptuális típusait nevezte meg. Az alkotói célokat tekintve az ábrázoló mellé kívánczik a kifejező és megjelenítő (például ikonikus) műtípus. Ezek a típusok egyidejűleg s ma is létez(het)nek a művészetben, olykor ugyanazon műben is. A műalkotás geneziséét tekintve pedig a hagyományos, ábrázoló típusú és forrása, a látható világ mellett a múlt században számos új műtípus és forrás jelent meg, köztük több olyan is, amellyel kevésbé foglalkozik a tudomány. Egyik kiállításunkon, a „Mégfestett álmok” címűn (2004) a meséből, látomásból, álomból fakadó magyar műalkotásokat mutattuk be a 20. század elejéről, s a témáról konferenciát rendeztünk.

Ugyanennyire jelentős azonban az ornamentum szerepe is a kép születésében, amit a 20. század elejétől nyomon követhetünk, nemcsak a szecesszióban és szimbolizmusban (erről *Géczi János* értekezett), de az absztraháló és absztrakt (nem figuratív) vagy tárgyias művészet történetében is (*Gálig Zoltán* előadása szerint). Az ornamentális azonban megjelenhet a műalkotásoknak a díszítmények különféle rendszerei alapján kialakított struktúráiban is, a komponálás és „összegyűjtés” (assemblage) mellett a műalkotás újabb módszereként. Ornamentális típusú műnek nevezhetjük az ornamentumokat díszítő funkcióval alkalmazó alkotásokat is, kiegészítve a motívumok szerint megkülönböztetett figuratív és nonfiguratív műtípusokat. (Róluk és a hozzájuk kapcsolódó teóriákról *Gellér Katalin* írt.)

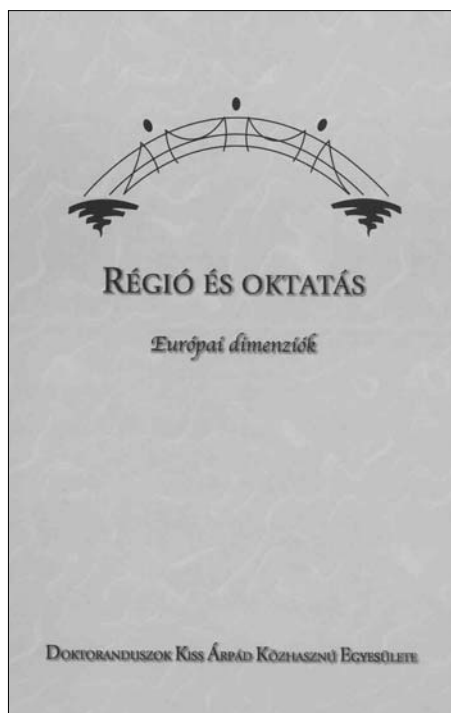
Másik témánk az építészettel kapcsolatos, s azóta létezik és vita tárgya, mióta modern építészetnek csak a redukcionista szemléletű alkotásokat tekintik. Jóllehet a modern magyar építészet számottevő és sajátosnak mondható része ornamentális, s nemcsak azért, mert díszítettek az épületek (mint például *Lechner Ödön* vagy *Medgyaszay István* épületei, amelyeket bemutattunk a múzeumban 2006 januárjában), hanem mert kiindulópontjuk valamely ornamentum, s struktúrájukat is ornamentális rendszer határozza meg. (*Csete György* építésze ennek a legismertebb példája.)

Az ornamentum-alapú mű, az ornamentális műstruktúra és a díszítmények alapja mind a képző- és iparművészetben, mind az építészetben maga a jelentéshordozó ornamentum.

A kiállításokkal és a konferenciával az ornamentikával szemben negatív álláspontot kialakított tudományos szemléletet kívántuk megfordítani. Annál is inkább, mivel a ma-

gyar ornamentális művészet nemzetközi értékelése kifejezetten pozitív. A 2003-ban Párizsban rendezett nemzetközi konferencia a címében („Les deux faces de la modernité en architecture: ornamentalisme et fonctionnalisme, reflets d’une sensibilité urbaine” Budapest – Vienne, 1896–1930), legalábbis az építészet vonatkozásában, a modernitás egyik útjának az ornamentalizmust tekinti.

Keserü Katalin
Budapest, Ernst Múzeum

A Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete könyveiből